

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

101. koosolek.

25. novembril 1930.

Sisu:

1. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 2 — III lugemisel.
2. Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus — II lugemisel.
3. Laevakinnistusseaduse § 25. muutmise seadus — II lugemisel.
4. Korterite aktsiaseltside seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 19.16 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 2 — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja **J. F u k s**: Redaktsiooni komisjon on käesoleva seaduseelnõu läbi vaadanud, ja ma kannan seaduseelnõu ette redaktsiooniliste parandustega.

(Pealkiri.)

L. J o h a n s o n (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Teisel lugemisel tegin mina paranduse, et suurendataks seda krediiti 10 miljoni võrra hädaabitöödeks ja 2½ miljoni võrra toetuseandmiseks. See ettepanek lükati tagasi, kuigi peaks Riigikogul teada olema, missuguses seisukorras töötatöölised praegu on. Ka Kohtu- ja siseministril peaks teada olema, missuguses seisukorras nad on. Aga kui tagasilükkamine toime tuli, siis sellega öeldi seda, et lüüakse käega töötatöölise olukorra peale. Arvatakse, et on teised abinõud tööpuuduse vastu võitlemiseks. Ja need teised abinõud on, mis tarvitusele võeti Kohtu- ja siseministri poolt, kui ta ära keelas rahuliku koosoleku. Need koosolekud, mis viimasel ajal peetud, on olnud rahulikud, ja nende resolutsioonide vastu, mille sisu Kohtu- ja siseministril teada, ei võiks Kohtu- ja siseministril olla midagi öelda. Näiteks ületunnitööde ärakeelamine, mis võiks Teil selle vastu olla? Teised on sarnased nõudmised, mis

ajalehtede kaudu teada. Sellegi peale vaatamata keelatakse koosolek ära. Koosolek on välja kuulutatud, luba on õigel ajal nõutatud, kuid 6 tundi enne algust keelatakse koosolek ära. (Kohtu- ja siseminister **A. A n d e r k o p p**'i vahelhüüe.) Päevaajal kell ½12 keelati koosolek ära, ja kell 6 õhtul pidi koosolek algama. Rahvas läks koosoleku kohale vaatama, kas on koosolekut ja ta aeti laiali. Muidugi õhtupoole ei saanud keegi öelda, et koosolekut ei ole, õhtupoole ei olnud võimalik seda edasi anda, ja siis hakatakse neid inimesi areteerima. Täna õhtul on hulk inimesi areteeritud. (Kohtu- ja siseminister **A. A n d e r k o p p**: Kes vastu hakkasid.) Mingit vastuhakkamist ei võinud olla, lihtsalt inimesed läksid sinna. Ja hakati neid areteerima. Tähendab, et tahetakse tööpuuduse vastu võidelda vägivallaga ja õigusliku korra vastu talitamisega. Kuigi oleks kavatsusel olnud töötatöölise meeleavaldus, siis igalpool õiguslikus riigis on töötatöölise meeleavaldused lubatud. Meil on meeleavaldus olnud, kus on isegi muusikakooriga Toompeale tulnud, maapidajad ja peremehed on käinud siin, nad tulid maad saama, need linna rentnikud, või kuidas neid kutsutakse, eesotsas oli neil endine linnapea ja majaomanikud linnas ja võib-olla ka mõni Riigikogu liige, kes suurte varanduste omanik, ja muusikaga tulid nad siia. Seda lubati, aga töötatöölise vastu tarvitatakse survet, arvatakse, et politsei võimu on selleks küllalt. Aga et naisuguseid samme astutakse, sellest paistab välja, et inimeste hädasid ei tunnustata ja arvatakse, et Eestist tuleb teha politseiilik riik, kus Kohtu- ja siseminister võib oma äranägemise järgi talitada ja tegutseda suurte rahvamassidega. Säärane talituseviis, nagu nüüd on tarvitusele võetud Kohtu- ja siseministri poolt töötatöölise vastu, sarnane talituseviis on meie arvates täiesti lubamatu ja on asjata ärevuse tegemine ja sünnitamine riigis, kuna tarvidust sarnaste mõtlematute abinõude järele praegu ei ole. Mina saan aru, et võim meelitab võimu tarvitamisele, aga siiski kui inimesed on kõrgetel kohtadel, siis peaks vaatama, kas alati sünnis on seda võimu tarvitada seal, kus see võim vastupidist tagajärge võib anda. Töötatöölisele antakse siin väikene summa hädaabitöödeks, seda peavad tun-

nistama ka valitsuse erakonnad ja inimesed, kes omavalitsustes on, kes võivad tööpuuduse andmeid näha. Mispärast esitatakse nii väikesed summad? Seepärast, et teatakse, et meil on Kohtu- ja siseminister, meil on kaitsepolitsei ja meil on välispolitsei, sinna võib veel teisi jõudusid juurde tõmmata ja teatakse, et politsei on selleks liiga tugev, et neid inimesi, kes on sunnitud pöörama kogukonna või riigivalitsuse poole, sundida, et nad oma suud lahti ei teeks. Nad peavad nälga surema, ilma et nad tohiksid koosolekul protesteerida, ilma et nad võiksid resolutsioone vastu võtta ning ilma et nad võiksid apelleerida. See näitab, kuidas katsutakse majanduslikkude abinõude, sotsiaal-paranduseabinõude asemel tarvitusele võtta politseijõud, mis Eesti riigis ei tohiks aset leida.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Ei ole ka vist enam tarvilik käesoleval puhul sõna võtta, (L. J o h a n s o n, stp: Teie teete demagoogiat.) kuid kui mõnel poolt aga demagoogiat tehakse ja see demagoogia sünnib teiste viletsuse arvel, siis ei saa vaikides mööda minna. (H u l g a l i s e d v a h e l h ü ü d e d pahemalt poolt.)

Igas riigis on kord. Ja selleks, kui on tarvis koosolekuid pidada ja rongikäiguga tänavale minna, mille ma täna keelasin, peab olema ka oma kord. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina ei ole neid keelavaid norme välja andnud, vaid need on välja antud 1925. aastal, valitsuse ajal, kus ka teie esindajad, sotsialistid, olid. (L. J o h a n s o n, stp: Kus teie esindajad olid?) Kui teie teete minule etteheiteid, et mina õiguslikust korrast olevat mööda läinud, siis pean ütleva, et asjaolud just vastupidised on: mina olen seaduslikku korda kaitsenud, ja teie katsute sellest mööda minna. (V a h e l h ü ü d e d.)

Ma ütlen teile otsekohe üht, see teie tänava väljaastumine ei ole muud kui irvitamine teiste viletsuste üle ja inimeste uulitsale provotseerimine, ja sarnane demagoogia mingeid tagajärgi anda ei saa. (H u l g a l i s e d v a h e l h ü ü d e d. — L. J o h a n s o n, stp: Teie töö on irvitamine, Teie irvitate!)

J u h a t a j a: Rkl. Johanson, kutsun Teid korrale.

A. Sirro (stp): Juba esimese lugemise puhul mina ütlesin, et härra siseministri talituseviis ei ole õiglane, ja nagu nüüd on ilmsiks tulnud, et täna õhtul töö-

tatöölised olid pitsimajasse kogunud koosolekule, ja neid on politsei poolt laiali aetud, lõppude-lõpuks on neid politseisse viidud ja mis nendega pärast sünnib, seda ei tea. See on kõik selle läbi tekkinud, et härra siseminister on keeldunud koosoleku luba andmast tänaseks õhtuks töötatöölistele. On teada, et kui 6 tunni jooksul töötatööliste toimkonnale tehakse ülesandeks kogu Tallinna töötatöölistele teatada, et täna koosolek ära keelatud, siis on see võimatu. Kui oli tarvis mingeid korraldusi teha, et koosolek ei kujuneks seadusevastaliseks, selleks olid kõiksugused võimalused korra sisseseadmiseks, aga siin on talitatud ärakeelamisega valesti. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Kaks päeva tagasi on teatatud, et koosolekuks luba ei anta. Ega keegi süüdi ei ole, et teie ei oska edasi anda.) Täna hommikul on antud koosolekupidamiseks palve sisse ja on kästud kell 12 järele tulla. Ja kui kell 12 mindi järele, siis teatati, et koosolekupidamiseks luba ei ole, siis oli ometi võimata teatada kõigile töötatöölistele, et ärgu tulgu täna koosolekule. Siin tarvita-takse sama taktikat, nagu tarvitati seda Vene tsaari Nikolai II ajal, et lasti mee-olu sarnaseks minna, kus inimesed olid sunnitud kokku tulema. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Kes neid kutsus kokku?) Töötatööliste toimkond kutsus kokku. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Aga mille põhjal?) Härra siseminister, Teie teate seda väga hästi... (H u l g a l i s e d k a h e k õ n e d kohtadel.) Härra Kohtu- ja siseminister teatas, et eelmine koosolek olevat olnud mingi mürgelkoosolek, ja seal on hääletatud isegi sotsialistide resolutsioon maha. Ma kinnitan kategooriliselt, mina olin ise sellel koosolekul pitsimajas, et seal mingit mahahääletamist ei olnud. (V a h e l h ü ü e.) Ka toimkonnas ei ole sotsialistide resolutsioone maha hääletatud. Härra siseminister, kas Teil on ka see teada, et töötute toimkonna esimees areteeriti, viidi süütu inimene kriminaalpolitseisse, korter tuhni läbi, lõpuks pole midagi seadusevastast leitud. Nii talitatakse töötatöölistega. Kui töötatöölised valivad enesele esindajad, keda nad usaldavad kui ausat ja korralikku inimest, kui siis nende valitud esindajad areteeritakse, mis ütleb see teistele töötatöölistele? See ütleb seda, et teie peamehega talitame nii ja teiega võime palju paremini talitada.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui kaugele meie sarnase teguviisiga läheme, kuhu välja jõuame, kui nii talitatakse? Luuakse olukord, kus inimesed on mee-

heitel, nagu härra siseminister tähendas, et töötatöölised kavatsevad tulla Toompeale. Missugune pühapaik see Toompea on, et siia ei tohi tulla? Need on samasugused riigikodanikud kui kõik teised ja neile keelatakse ära Toompeale tulla, neil ei ole selleks õigust. Ma ütlesin, töötatöölistel ei ole tööd, ei ole leiba, ja nüüd võetakse ka sõnaõigus ära ja keelatakse Toompeale tulemast. Mis peavad need inimesed tegema? Kas peavad paela hakkama otsima, et seeläbi enesele lunastust leida? (A. Schulbach, tõer: Mis õpetust toompealetulek neile siis oleks toonud?) Härra Schulbach, kui härra siseminister on töötute toimkonna tegevuse kohta informeeritud ja valesti informeeritud, siis pean ütleva, et kogu selle asjaga on „Vaba Maal“ väga tihe side. Esimene töötute koosolek, mis peeti käesoleval aastal, see oli vististi umbes novembrikuu algupäevil, kui see koosolek mürgeldamiseks kujunes, siis nägime, et järgmisel päeval „Vaba Maas“ oli tervelt pool lehekülge sellest mürglist kirjutatud, tähendab, „Vaba Maal“ oli selle mürgliga mõni side. Kui viimane töötute koosolek korraldatud oli, siis oli seal niisugune kord maksuma pandud, et ei lubatud isegi vahelhüüdeid teha. Teatati, et igale ühele antakse sõna, kuna vahelhüüdeid ei lubata, ja selle koosoleku kohta siis härra siseminister ütleb, et see olevat mürgelkoosolek olnud. Sarnane ei ole õige talitamisviis, kuidas täna härra Kohtu- ja siseminister on talitanud. Missugune arvamine jääb neile inimestele valitsuse tegevuse kohta? See arvamine on sarnane, mis halvab kogu meie riigi majandust. See võtab usalduse meie rahvaesinduse ja meie valitsuse vastu nende inimeste silmist. Ja sarnase umbusalduse meeleolu on tekitanud härra sise- ja kohtuministri tänane talitamisviis.

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minule näib, et meie riigivõimu kandjad, valitsuse liikmed, mitte enam nende sihtide ja eesmärkide üle selgusel ei ole või selgusele püüda ei tahagi, mis nad enestele seavad. Kõneldakse koosoleku registreerimisest. Milline on siis registreerimise protseduur? See võib järgmine olla: minnakse registreerimiskohta ja antakse sellest teada, ja kui on teada antud, siis ongi registreeritud, s. o. registreerimise kirjutatud! Ja minu arvates, kellelgi lihtsal, õiglaselt mõtleval inimesel seejuures meelde ei tule ootama jääda, et registreerimine vajab veel nõupidamist ameti- koha poolt, mis mitu tundi aega võtab. Nii

kaugele oleme siis oma koosolekute vabadusega jõudnud, nii kaugele oleme jõudnud selle koosolekute vabadusega just ühe niisuguse parlamendi rühma liikmete kaudu, kellel seni ometi teataval määral demokraatia mõiste ja demokraatiast lugupidamise kõla pidi olema! Vähemalt mina sain seni nii aru, et tööerakond pidi demokraatlik erakond olema. (Vahelhüüded keskelt. — O. Kask, tõer: Demokraatia nõuab korda. — Vahelhüüded.) Lugupeetud härrad, see ei ole kord, millest kõneleme, vaid see on vägivõim, vägivõim ei ole kord. Kord on see, kui seadusi austatakse, ja meil maksab seaduslikus korras koosolekute vabadus. (O. Kask, tõer: Piiramatut vabadust ei saa kuskil riigis olla.) Mina ei ole neid asju seni segamini ajanud, võib-olla teil on segaminiamise nurk seal. Olen aga selliseid asju näinud ja ka kaasa elanud. Mulle tuleb elavalt meelde, oli vist märtsis 1911. aastal Berliinis, kui keiserlik valitsus oma politseiministri läbi lasi Berliinis suured plakatid uulitsal postidele panna: hoiatan uudishimulikke, uulits on liikumise jaoks, inimesed ei tohi seisma jääda! Ja mis sündis? Sündis see, et inimesed läksid uulitsale, võtsid endale selle vabaduse, mis minister neile oli keelanud. See oli seetõttu võimalik, et Berliinis olid tööliised sedavõrt organiseeritud. Lugu oli nõnda, et kella 10 ajal Tiergarteni voolas inimestevool kokku, 300.000 inimest 10 minuti jooksul. Vägivõimumees komandeeris politsei Trep-tovi pargi juurde, ja Tiergarteni jaoks jäi kõigest paarkümmend meest. Sel kombel võeti seal vabadus ja peeti koosolek lageda taeva all. Ja ma pean ütleva, mitte midagi ei läinud hukka. — Mispärast on niisuguseid koosolekuid vaja? Seepärast, et 1) inimesed oma väljenduste kaudu rahulduda võivad ja 2), et rahvast, publikut oma seisukohtadega tutvustada ja rahva poolehoidu võita. (Pahemalt poolt: Õige!)

Meie kõneleme nüüd tööpuudusest, millele meie juba ammu tähelepanu oleme juhtinud ja rõhutanud, et sügiskuudel, septembris ja oktoobris, tööpuudus meil nii suureks levib, et inimestel enam midagi suhu pista ei ole. Aga mis meie oleme kuulnud, mis meie oleme näinud selle vastu tehtavat? Meie oleme alles paari päeva eest härra ministri suust kuulnud: Valitsus tahab midagi teha. Kuipalju nende sõnade taga oli, seda ei võinud keegi aimata, mis valitsus tahtis. Nüüd teame, et valitsus on tänase töolistekoosoleku ära keelanud. Kui ma tookord küsisin, kas valitsusel on kaivatsus tööpuuduse vastu kindlustamise sea-

dust maksuma panna, siis keereldi selle ümber, ja lõppude-lõpuks võis aru saada igaks, et valitsusel seda kavatsust ei ole. Mispärast ei taha valitsus seda lausa öelda? Ta ei taha seda öelda seepärast, et töölisel võiksid sellest selgesti näha, et neil midagi valitsuse poolt loota ei ole.

Kui härra minister Anderkopp räägib irvitamisest viletsuse üle, siis on see tööpoolest irvitamine, mis teie siin toime panete. Meie näeme igal sammul inimesi, kellel midagi teha ei ole, kellel mingit sisetulekut ei ole, midagi suhu pista ei ole, riided närused, toakütmiseks puid ei ole, aga meie Riigikogu ja linnavalitsused vaatavad osavõtmata pealt, irvitavad seda viletsust nähes. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Kes see irvitab, härra Martna?) See on irvitamine, kui seda viletsust ei nähta, see on viletsusest möödaminemine ja viletsuse irvitamine. Kui meie oleme seda puudutanud, meelde tuletanud, et meil töötatöölisele abiandmiseks vastu ei tulda, et neile talve puhul soemaid riideid muretseda, põletispuid muretseda, et kooke korraldataks, kust neile sooja suppi, toitu antaks, siis: mis on meie valitsuse ringid, valitsevad klassid teinud selleks, et hädale, viletsusele vastu astuda? Mitte midagi! Ja kui nüüd viletsus on nõnda suur, et valitsus sellest enam mööda ei pääse, kui tuhanded inimesed üksteise kõrval selle viletsuse all kannatavad, siis kaalutakse: kas ja kuidas viimaks hädaabitöödega peale hakata! See on just nii tulnud, nagu ma ette ütlesin, et meie kaalume krediitide kallal nii kaua, kui inimesed on ümber kukkumas puuduse ja nälja pärast. (O. Kask, tõer: Me täna tegime 3 koosolekut.) Kas see ei ole irvitamine, mis Teie praegu ütlesite, härra Kask? Et meie täna 3 koosolekut teeme, siis ometi ainult seepärast, et meie juba kolme kuu eest seda ei teinud. Siis oleksime pidanud seda tegema.

Juhataja: Rkl. Martna, ma leian, et Teie väljendus on haavav, ja palun Teid korra juurde.

M. Martna (stp): Minu väljendus pidi haavav olema kui ütlesin, et täna siin 3 koosolekut peame tegema. Tuletan kõigile Riigikogu liikmetele meelde, et juba sel ajal, kui siia kokku tulime, nimelt oktoobri algul, sellele tähelepanu ei juhitud. Kui seda oleks tehtud, siis poleks meil vaja olnud täna 3 koosolekut pidada, küsimus oleks pidanud juba ammu lahendatud olema. Sellel krediidil on nüüd niipalju

tagajärgi, et nüüd, võib-olla, 3—4 päeva pärast, see on detsemberi algul, mõnisaada inimest hädaabitöödele võetakse, aga see ei ole ometi tööpuuduse lahendamine selles ulatuses, nagu see viletsus, mis tööpuuduse läbi on sündinud, vajab. See vajab hoopis teistsugust lahendamist ja seda ei ole seni meie valitsus oma praeguse Riigikogu enamusega mitte teinud.

L. Johnson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Mul ei oleks tarvis vastata härra Kohtu- ja siseministrile, sest ta seletus ei sisaldanud õieti midagi. Nimelt püüdis härra Kohtu- ja siseminister ka siit kõnetoolilt demagoogiat teha viletsuse arvel. Et härra Kohtu- ja siseministril ei olnud oma tegevuse kohta töötatöölise suhtes midagi ette tuua, see näitab, et on tasakaalutus seisukorras. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Mis Teie tahate teada saada?) Ei ole ette toodud mingeid andmeid, mispärast Teie niisugused abinõud tarvitusele võtsite töötatöölise koosoleku ärakeelamiseks ja töötatöölise õiguste piiramiseks. Teie ütlete, et nad tahtsid koosolekul otsustada meeleavalduse toimepanemist. Teil ei olnud teada koosoleku koosseis, koosoleku käik. Võib-olla, et nad tahtsid otsustada valitsusele tänu avaldada selle 10 miljoni eest, võib-olla oleksid nad otsustanud meeleavaldust mitte toime panna. Eelmine koosolek näitas, et on tegemist rahulikkude inimestega, sest eelmine koosolek oli rahulik, ja kuigi seal oleks kära olnud, siis ei õigusta see veel koosoleku keelamist. Koosolekul on ju politsei, kes tarviduse puhul abinõud käsitusse võtab. Aga eelmine koosolek oli rahulik ja seal ei olnud tarvis politsei abi. Tahetakse tulla kokku rahulikuks koosolekuks, aga see keelatakse ära. Kuigi meeleavaldust oleks tahetud korraldada, ka see ei oleks andnud põhjust koosoleku ärakeelamiseks. (O. Kase, tõer vahelhüüe?) Härra Kask hüüab vahele, et demokraatia nõuab korda, aga kui seda ei peeta, siis on anarhia ja oligarhia. See abinõu, mis Kohtu- ja siseminister tarvitas, on oligarhia laagrist; see ei ole demokraatlikule riigile vastav talituseviis, mida Kohtu- ja siseminister endale lubanud. Kõigepealt nõuaksime härra Kohtu- ja siseministrilt, et tema austaks õiguslikku ja demokraatlikku korda. Tean aga, et Teie olete selle ühes tõekspidamisega ära heitnud, ja järele on jäänud ainult ilmetus ja tasakaalutus. Nüüd haaratakse kõiksuguste abinõude järele ja tullaakse siia ning kõneldakse demagoogiast selle asemel, et asjalikult vastata. (Kohtu-

ja siseminister A. A n d e r k o p p: Teie teete seda.) Selle peale olete Teie ofu-politika meister. Meil on oma otsekohesed tõekspidamised, ja oleme neid julgelt välja öelnud, vaatamata kas see Teile meeldib või mitte. Sarnane talituseviis, kui rahuliku koosoleku laiali saadate sõjariistade abil, on irvitamine demokraatliku ja õigusliku korra üle. Seda ei saa vägisõnaga, nagu seda tarvitatakse, demagoogiaga, kinni katta. Muidugi, Teie teate, et Teil seljatagune olemas. Teil on see teadmine, et poliitiline seisukord on niisugune, et kui Teie veel rohkem niisuguseid abinõusid tarvitaksite, leiaksite siiski õigustamist, sest siin on teised huvid kaalul, aga sisuliselt ei saa seda kunagi õigustada.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin ainult järgmist juurde lisada. Härra Johanson püüdis selgeks teha, et see oleks ainult niisugune ilmsüütu koosolek: inimesed tulevad kokku, tahavad rahulikult koosolekut pidada, kuid nad aetakse laiali, hulk võetakse vangi j.n.e. Kuid sealsamas ütleb härra Voiman, et koosolek pidi selleks kokku tulema, et demonstratsiooni-käiguga Toompeale tulla. (J. V o i m a n, stp: Mina ei ole seda öelnud, härra minister.) Kuidas? Teie ütlesite praegu kohalt nii. (J. V o i m a n, stp: Kui Teie valesti kuulete, siis ärge pange teisele sõnu suhu, mida ta pole öelnud. Seda ei oleks ma Teist uskunud, härra minister. Küsige oma rühmakaaslastelt.) Mina ei ole midagi teisiti öelnud, vaid ütlesin nii, nagu Teie seda ütlesite.

J u h a t a j a: Rkl. Voiman, leian Teie väljendused haavavad.

Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Kaitseseisukorra seadus ja vastavad sundmäärused, mis meil praegu maksavad, määravad ära korra koosolekute lubade saamiseks. Asjasthuvitatuile oli kaks päeva enne teada, et luba ei saa, aga selle peale vaatamata esitatakse koosoleku registreerimise teadaanne uuesti täna lõuna ajal, ja inimesi kutsutakse koosolekule. Ei tohi aga enne koosolekut kokku kutsuda, kui vastavas korras luba ei ole. Teile oli teatatud, et koosolekut ei lubata, mis mõte oli siis tulla registreerima? (P a h e m a l t p o o l t: Koosolek oli registreeritud.) Mis tähendab, et oli registreeritud? Oli teatatud, et koosoleku luba ei anta, kuidas võis seda siis registreerimise korras saada? Kui riik keelab koosolekupidamise ära, siis teie arvates saab sellest lihtsalt sellega mööda,

et ei ole tarvis muud teha, kui registreerimise teadaanne sisse anda, ja asi on korras. Kui siin härra Martna tõi ette demokraatlikku korda, siis mina niisugust demokraatiat küll ei tunne, kus võim midagi ei maksa, ja igauks teha võib, mis ta aga tahab. Just demokraatiat nõuab eeskätt korda, ja meil on maksivad normid, kuidas koosolekut pidada ja nende normide järgi peab riigivõim ka talitama.

Meie teame aga, et selle peale vaatamata, et koosoleku luba ei olnud, tuli umbes 150 inimese ümber pritsimaja juurde, ja kõigi palvete peale vaatamata, et rahulikult laiali minna, ei hakatud üksi vastu, vaid mõned kokkutulnute keskelt hakkasid isegi politseid mõnitama. (M. M a r t n a, stp: Nagu Mironov omal ajal.) Härra Martna, kui meie aastad ühesugused oleksid, siis ma vastaksin sarnaste omapäraste sõnade peale vääriliselt, aga mul on siiski niipalju lugupidamist Teie hallide juuste vastu, et ma vastamata jätan. (A. O i n a, stp vahelhüüe.) Kas Teie, härra Oinas, olete sellel arvamisel, et oleks pidanud vastu keeldu ja maksivad norme laskma 150 inimest Toompeale tulla? Minu käest küsiti, kas nad siin siis „lapuat“ oleksid tegema hakanud? Mina usun, et nende hulgas küll mõnigi oli, kes Teile eeskätt „lapuat“ oleks teinud. (N a e r.) Kui nüüd inimesed laiali ei läinud, siis on politsei täie teadmiselega 10—15 inimest jaoskonda viinud, et selgitada, kes need korrarikkujad on. Pärast isiku kindlakstegemist vabastatakse nad vahi alt ja kui tarvis, otsustab nende asja rahukohus, — politseil ei ole seal midagi rohkem teha. Aga selle peale vaatamata, et inimesi laiali paluti minna ja mõned neist politseisse viidi, on inimesed siiski edasi liikunud ja Toompeale tulnud. Siin tuli neid uuesti paluda laiali minna, ja kui seda ka ei kuulatud, neile tee kinni panna. Ja kui siin öeldakse, et kõik olevat korras, kus inimesed praegu juba keelust hoolimata otsaga Toompeal väljas on, siis meie võime ju niisugust juttu ajada, aga mina arvan, et õige see jutt küll ei ole. Teie küsisite minult tõsiasju koosoleku ja demonstratsiooni kohta, mina olen neid öelnud. Niikaua kui mina olen Kohtu- ja siseminister, tuleb mul nõuda, et korda, mis meil seadustega maksuma pandud, peetakse. Kui meil on nõue, et ei tohi rongikäike korraldada ilma loata, siis ei tohi seda ka lasta sündida. Kui mina seda oleksin maksvate normide vastaselt lubanud, siis langeksin ma ise vastutuse alla. Mis mina olen teinud, selle eest kannan heameelega vastutust, ja mis selles demokraatlik ei ole,

seda tahaksin ma heameelega kuulda. Kas pidin ma siia tulema ja ütleva, et meil on seadused olemas, aga mina neid ei täida? Kas siis härra Johanson oleks tulnud ütleva, et mina demokraat olen? Mina ei usu seda mitte.

M. Martna (stp): Mina pean härra ministrile kõigepealt meelde tuletama, et jutt ei ole siin demonstratsiooni rongikäigust Toompeale, vaid jutt on sellest koosolekust, mis, kui ma ei eksin, pritsimajas pidi peetama, ja mida ei lubatud. Mis seal teha taheti, seda ei või Teie teada, seda ei tea mina, seda ei tea meie keegi. Teie kardate, et igakord kui kuskil tahetakse koosolekut pidada, et seal tahetakse Toompeale tulla. Kui ka mõnel inimesel või tervel koosolekul niisugune tahtmine peaks olema, siis peaks Teil kui riigivõimu kandjal teistsuguseid abinõusid olema, et Teie sellest loast, mis on palutud, kaugemale ei luba minna. Kui Teie arvate, et inimesed tõepoolest Toompeale tulla ei tohi, siis peaksid Teil abinõud olema seda teisel teel takistada.

Mis aga Toompeale tulemisse üldse puutub, siis ma tähendasin juba sellele, et kui asjaolud niikaugemale minna lastakse, et töötatöölisi kuude viisi kannatada lastakse ja ei näidata, et neile abi mõeldakse andma hakata, siis on see meeoleolu ärevileajamine. Mitte ainult meie põhiseadus, vaid ka meie riigi kultuuriline või tsivilisatoorne kord tahavad ometi kindlustada, et riigikodanikkudel ei tuleks nälga surra ega nälga kannatada, ja kui on inimesi, kes viletsasse seisukorda on sattunud seepärast, et neil tööd ja teenistust ei ole, ja kui need inimesed Toompeale tulla tahavad, siis ei ole see, mu herrad, sugugi kuulmatu lugu, vaid see on ajalooliselt väga tuttav lugu. Kuhu peab siis rahvas minema, kui ta mitte sinna ei läheks, kust ta abi saama peaks, kust ta seda loodab?

Kui härra minister tähendas, et demokraatia tähendab seda, et vähemus peab enamusele alistuma, siis, härra minister, demokraatia tähendab ka seda, et vähemus ometi ka koosolekuvabadust tarvitada võib. (Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp: Kes seda keelab?) Kes seda keelab? Härra minister keelab! (Vahelhüüe.) Seal on seesama, mida seni püüdsin näidata, et Teil selleks mingit loogilist alust ei olnud, millele toetudes Teie võiksite öelda, et keelate Toompeale minna. Sel kombel ei saa rääkida. See on see asi, mida püüdsin Mironov'i nime vahelhüüdmisega iseloomustada, sest ka seal püüti rahva rahuli-

kust koosolekust sõjaväele hädaohtu näha, mida olemas ei olnud. Mina ütlen, 25 aasta eest mingit põhjust kartuseks sõjaväel ei olnud, aga Mironov sai ometi aru, et hädaoht on olemas. (Vahelhüüed.— Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp'i vahelhüüe.)

Juhataja: Palun rahu!

M. Martna (stp): Ma ei palu mitte ainult rahu, vaid ma palun omalt poolt, et mulle häbistavaid vahelhüüdeid ei tehtaks. (J. Teemant, põl: Aga mispärast Teie võimu poole nüüd pöörate?)

Juhataja: Palun rahu, palun korra juurde Riigikogu liikmeid!

M. Martna (stp): (J. Teemant, põl: Ja Teie pöörate võimu poole! — näitab juhatajale.) Kas Teie tõepoolest aru saite, et ma arvasin, et võimu, s. o. ministrit, ei olevat tarvis? Kas Teie saite nii aru, et mina rääkisin, et meie saame ilma võimuta läbi? (J. Teemant, põl: Näe, ikkagi ei saa läbi võimuta!) Mina tegin etteheiteid sellele, kes oma võimu valesi ja halvasti tarvitanud, aga mitte selleks, et meil Kohtu- ja siseministrit olema ei peaks! See keerutamine, mis härra minister siin oma tegevuse õigustamiseks ette toob, ei ole muud kui keerutamine. Kui Teil oleks kartus olnud, siis oleksite Teie pidanud sellekohast võimu tarvitama, et rongikäik Toompeale ei tuleks, aga mitte koosoleku ära keelama.

Juhataja: Palun Riigikogu liikmeid korraks ja juhin tähelepanu sellele, et kõnelejad kalduvad seaduseelnõu sisust kõrvale. Mina kavatsen neid edaspidi peatada, kui nad päevakorras oleva seaduseelnõu kohta ei kõnele.

A. Oinas (stp): Pärast koosoleku juhataja seletust ei tea ma, kuipalju on mul võimalust rääkida. Ma pean juhataja seletust silmas ja peatun ainult faktide juures. Härra Kohtu- ja siseminister tähendas, et olevat kokku kutsutud mittelubatud koosolek. (Vahelhüüe.) Härra Kohtu- ja siseminister, ehk panete tähele. Minul on andmeid, et Teie „tõsiasi“ ei olnud õige, et lugu oli teisiti. Mul oli alles mõni minut tagasi rääkimine töötatööliste tegelas- tega, nende seletus on järgmine. Koosoleku registreerimise palve esitati politseile nädala algul, kelle poolt teatati, et vastus antavat — kui ta eitav — 6 tundi enne

koosolekut. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Ajalehtedes seisib juba kaks päeva sellest.) Meie faktid on niisugused, ja sellele tugenevad meie mõtteavaldused. Kuna palve esitaja kohta võeti käsile uurimine ja ka töötatöölise toimkonna esimees ligi 24 tunniks kinni pandi, siis pidas töötute toimkond, arvates, et kuna see tegelane, kes võeti uurimise alla, luba ei saa, oigemaks teistkordselt koosolekut registreerida. Siis tuli eitav vastus, nimelt täna hommikul saadi alles kindlasti teada, et koosolekut ei lubata. Kui täna õhtul inimesed kogusid pritsimajja, siis seetõttu, et võimata oli tänase päeva jooksul kõigile teada anda, et koosolekut ei ole. (Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p: Miks nad Toompeale koguma hakkasid?)

Mis puutub Teie järeldustesse, siis, härra Kohtu- ja siseminister, põhjenevad need ainult oletustel. On oletus, et koosolek kutsuti selleks kokku, ja et koosolek oleks selleni läinud, et kohe koosolekult tulla rongikäiguga Toompeale, — see on paljalt oletus, milleks ei ole Teil kindlaid andmeid. Need, kes juhivad töötatöölise liikumist, ütlevad, et seda oodata ei tarvit-senud.

On arusaadav töötute soov, kuidagi tungivamalt demonstreerida riigi juhtivatele tegelastele ja avalikule arvamisele seda äärmist viletsust, mis on töötute peres. Kui seda tehakse demonstratsiooni rongikäigu-ga, siis on see ju terves kultuuriilmas lubatud ja seda tehakse igalpool. Kuid see ei olnud ette otsustatud, võib-olla oleks koosolek selle mõtte tagasi lükanud. Igatahes on see paljalt oletus, milleks ei ole andmeid, et koosolek oleks kohe uulitsale demonstreerima läinud. Nii — kõik need siseministri keeluabinõud põhjenevad ainult oletustel ja puudulikkudel andmetel, mis teatud agendid härra siseministrile andnud, kes vist halvasti on siseministrit ka neist tegelastest informeerinud, kes on töötute toimkonnas, eeskätt juhatajast, keda ilmaaegu hoiti ligi 24 tundi kinni, kahtlustades ilmaaegu.

E. P e s u r (stp): Lugupeetud Riigiko-gu liikmed! Oma sõnavõtmist tahaksin esitada faktilise märkusena. Siin keerleb küsimus selle ümber, mida tahtsid töötud oma koosolekul arutada ja milliseid otsu-seid vastu võtta. Ma tahaksin kõigepealt ette tuua, milline oli päevakord, mida taht-sid töötud arutada täna õhtul pritsimajas: 1) Töötute toimkonna aruanne — selle punkti all taheti arutada küsimust, mida on töötute toimkonnale vastatud ametiasu-

tustes hädaabitööde krediidi asjus —, 2) abinõude otsimine töötutele töö või toetuse muretsemiseks ja 3) koosolekul tekkinud küsimused.

See oli kõik päevakord, milline oleks täna õhtul arutusele tulnud töötute koosolekul ja millises nähakse suuri meeleaval-dusi ja Toompeale tulemissi. Peab veel tä-hendama, et eelmised kaks koosolekut, mis peeti, olid sama päevakorraga ja läksid võrdlemisi rahulikult mööda, ja politseil ei tulnud ühelegi kõnelejale vahele segada.

Pealkiri võetakse vastu.
(§ 1.)

L. J o h a n s o n (stp): Kordan II luge-misel tehtud ettepanekut:

võtta: § 2. Mitmesuguste tööde kor-raldamine Kr. 300.000.— ja § 3. Mitmesugused toetused Kr. 50.000.— Kokku Kr. 350.000.—

Motiivid on II lugemisel ette toodud.

Aruandja J. F u k s (lõpusõna): Ma ra-haasjanduse komisjoni nimel motiividel, mis ma II lugemisel ütlesin, ühineda rkl. Johanson'i ettepanekuga ei saa.

L. Johanson'i ettepanek lüka-t a k s e t a g a s i 43 häälega 32 hääle poolt-olemisel.

§§ 1—3 võetakse vastu.

Seaduseelnõu terve sisu võe-takse vastu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

2. Kaubalaevade omanduse ja vastutuse seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II ja III lugemisel jääb seaduseelnõu teksti ette-kandmine ära.

Seaduseelnõu võetakse vas-tu II lugemisel.

3. Laevakinnistusseaduse § 25. muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g.

Seaduseelnõu võetakse vas-tu II lugemisel.

4. Korterite aktsiaseltside seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g.

Juhataja: Jätan selle seaduseelnõu II lugemisel teksti ettekandmise ära.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

Juhataja: On ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Poolt on 23

häält, vastu 24 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt on 35 häält, vastu 23 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 20.40 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).